

Світлана Ігнат'єва

УДК 811.161.2'373.25

ОЦІННІ СТРАТЕГІЇ В МОЛИТОВНОМУ ДИСКУРСІ (на матеріалі щоденникових записів Олеся Гончара)

Визначено оцінні стратегії, засоби їх реалізації в молитовному дискурсі Олеся Гончара. Викремовлено змістову й інтенційну спрямованість молитви. Простежено симетричні модусні сфери – сферу суб'єкта мовлення (“я”-сфера) і сферу адресата мовлення (“ти”-сфера). Представлено зворотній вектор реалізації комунікативної стратегії “людина – Бог”.

Ключові слова: лінгвоаксіологія, оцінні стратегії, молитовний дискурс, інтенція прохання, модусні сфери, аксіологічна опозиція, оцінні домінанти.

Наша праця присвячена дослідженню оцінних стратегій у молитовному дискурсі, виявленому нами в щоденникових записах Олеся Гончара. Це один із найдавніших і найбільш актуальних типів інституціонального спілкування. Молитовний дискурс – жанр релігійного, який відносимо до статусно-фіксованого спілкування (В. І. Карасик, 1998, 1999, 2000, 2007). Його важливим складником є система цінностей, і тому окреслення її характеристик збагачує лінгвістичну теорію цінностей – лінгвоаксіологію. Підґрунтям дослідження в галузі теорії дискурсу стали праці вітчизняних мовознавців (І. Р. Вихованця, К. Г. Городенської, А. П. Грищенка, Ф. С. Бадевича, С. Я. Єрмоленко, Н. В. Гуйванюк, П. С. Дудика, А. П. Загнітка, Н. Л. Іваницької, Л. О. Кадомцевої, Л. І. Мацько, А. К. Мойсієнка, М. І. Степаненка, І. А. Бехти, Н. П. Литвиненко) і зарубіжних лінгвістів (Р. Барта, Р. Водака, Т. Ван Дейка, І. Р. Гальперіна, В. І. Карасика, С. Г. Воркачева, Г. Г. Слишкіна, М. Л. Макарова, А. В. Олянич), психолінгвістики (Л. С. Виготського, І. Н. Горелова, М. І. Жинкіна, О. О. Леонт'єва, К. Ф. Сєдова), теорії впливу (А. М. Баранова, Й. А. Стерніна), міжкультурної комунікації (Т. М. Астафурової, О. А. Леонтович, М. А. Шамне).

Спочатку з'ясуємо, у якому співвідношенні перебуває релігійний і молитовний дискурс. На наш погляд, ці типи спілкування, безперечно, близькі, проте ототожнювати їх не можна. Подібність цих типів дискурсу по-

лягає передусім у спільності їх мети – повертання уваги до віри і зміцнення віри в Бога. Проте відмінною ознакою є різний підхід до дослідження жанрових різновидів типів дискурсів, які порівнюються.

У “Великому тлумачному словнику сучасної української мови” *молитва* визначається як “Дія за значенням молитися. 1. Моління. 2. Установлений текст, який промовляється, виголошується віруючими під час звернення до Бога, до святих” [1, с. 537]. Молитися, молюся, молишся. 1. Звертатися до Бога, до святих з проханням, подякою; проказувати слова молитви. 2. Благати, дуже просити. 3. Захоплюватися ким, чим-небудь, схилитися перед кимось, чимось. [1, с. 537]. На нашу думку, широке семантичне коло поняття “*молитва*” і похідного від нього дієслова “*молитися*” дає пояснення суті цього соціолінгвістичного явища, розкриває особливості ситуації, умови спілкування, стосунки між комунікантами.

Молитва передбачає спілкування з Богом – спілкування незвичайне з традиційного погляду. Відправник (адресант) молитви надсилає її конкретному адресату – Богу, сам вступає в ролі квазіадресата.

Важливе значення для реалізації й актуалізації змістового наповнення молитовного дискурсу, розширення його тематичного діапазону має оцінна стратегія. Слушною, на наш погляд, є думка В. І. Кононенка, який вважає, що “...в умовах утвердження державного статусу української мови, зростання її пріоритетів і функцій у формуванні національно свідомої особистості відбуваються зрушення в ціннісних орієнтаціях як щодо самої мови, так і щодо багатьох суспільно важливих понять. <...> Введення ціннісних критеріїв у мовне буття передбачає утвердження вартісних якостей самої української мови як національного феномена, важливого чинника реалізації національної ідеї” [7, с. 55]. У щоденникових записах Олеся Гончара вона реалізується через щире звертання митця до:

а) **Бога:** *“Боже великий, єдиний, нам Україну храни!”* [2, т. 3, с. 382]; *“Боже, що ми за люди. Що пережили? Але й досі ніхто не розшукав могили, хоч чиновництва повно...”* [2, т. 2, с. 44]; *“Боже, яка краса! Тільки б молитись на неї”* [2, с. 221]; *“Боже! Що ми пережили! За віщо кара така? Отой розгул самознищення...”* [2, т. 2, с. 97];

б) **Господа:** *“Господи, дай мені сили, щоб міг змиритися з тим, що я не можу змінити. Дай мені мужності, щоб я міг боротися з тим, що я можу і мушу змінити. І дай мені мудрості, щоб я міг відрізнити одне від одного”* [2, т. 2, с. 145];

в) **Небесних сил:** *“Сила небесна, з нами будь!”* [2, т. 3, с. 176]; *“Подали від цього бруду, інтриг, доносів, від дрібних, жалюгідних, дволикх і двоєдушх... Сило небесна, допоможи усе перебути, дай міць. Дай не здрибніти серед літературних чиновників, серед чвар... На простір, на вітер, в життя”* [2, т. 2, с. 91]; *“У Валі день народження. 43 роки ми разом. Таки прихильною була до мене доля, що дала нам змогу зустрітись... І от змигнуло життя. Разом зазнали і горя, і щастя. Так, так, миттєвості щастя – вони були! Благословляю їх із цих уже надломлених, до краю виснажених літ... Сили небесні, будьте добріші до Валі, вона цього варта, заслужила це своєю безмежною добротою”* [2, т. 3, с. 305];

г) **Матері Божої:** *“Мати Божа, моя покровителька, прости мої гріхи і те, що не можу до кінця звільнитись від суєтного, буденного...”* [2, т. 3, с. 306].

Як бачимо, релігійна свідомість така, що друга (зворотна) частина мовленнєвого акту в молитовному спілкуванні дещо прихована. Вона передбачає відповідь для самого себе подумки, ніби від особи Бога. Промовляючи молитву, Олесь Гончар одночасно “прокручує” у своїй свідомості можливі, з його погляду, відповіді на свої прохання і мольбу. Він християнин за своєю суттю, людина, яка може молитися спільно або наодинці, може вимовляти устами слова молитви або тільки подумки розмовляти з Богом: *“Засобів не вибирає, не щадить навіть голодуючих студентів тих, хто їх підтримував своїми, мовляв, нещирими протестами. Кілька (нрзб.) натяків (та умовчань) кинуті і в мій бік, і все це з священницьким лицемірним звертанням до Біблії та до Бога... Так і кортить сказати: “Отче Борисій! Не гнівить Бога. Бо він все*

ж бачить і за личиною праведника від нього не сховається імперський раб...” [2, т. 3, с. 327].

Отже, змістові рамки оцінної стратегії в молитовному дискурсі Олесь Гончара чітко окреслені його завданнями – залучення і зміцнення віри, а ще необхідністю знайти душевний спокій та вмиротворення, мати підтримку (в цьому випадку з боку Всевишнього).

У тематичному плані молитовний дискурс створюється через своєрідне тематичне нанизання, в якому одна тема плавно переходить в іншу. Відрізнити головну, центральну з-поміж них складно, оскільки Олесь Гончар торкається таких аспектів, які є актуальними і значущими для будь-кого в різних життєвих ситуаціях. Бог для нього – це і небо, та вища сила, яка дає наснагу, бажання жити і творити: *“Небо, як ніщо інше, здатне зцілювати душу. Спробуйте якийсь час дивитись у високість, у блакить або зверніть погляд на повен світла палаючий захід, і ви помітите, що очищується душа від усього несуттєвого, як, ставши ніби значнішою, вже прагне вона до чогось великого й чистого”* [2, т. 2, с. 578].

Чітко простежується в молитовному дискурсі Олесь Гончара дріада “небо” – “Бог”. *“Небо – синонім Бога, образ ідеалу, недаром же воно всім народам, у всі віки давало відчуття безсмертя. З небом людині нічого не страшно!”* [2, т. 2, с. 578]. Проте він постійно відчуває “тривожну симфонію небесності” [2, т. 2, с. 402]. Із небом закономірно пов’язується позитивна оцінка (*небесна краса, небесний нектар, неземна краса*) тощо. Подібну оцінку має рай і все райське, божественне (*райське життя, райські хвилини, райське задоволення*). Домінанти “небо, рай – пекло” становлять ще одну авторську аксіологічну опозицію. “Пекло” – оселя диявола, злих духів, сил і загублених душ. Пекло для кожного християнина ототожнюється з найнижчою оцінкою. “Саме ця асоціація і мотивує значення прикметника пекельний” [8, с. 28], – стверджує Тетяна Космеда. Опозиція “пекло” викликає біль, збуджує страждання, приносить зло (*пекельний день, пекельна робота, праця, пекельний біль* тощо).

Олесь Гончар, переборюючи подумки всі перешкоди, по-своєму заручається увагою та підтримкою Всевишнього, чітко визначає лінію поведінки, встановлює внутрішній духовний контакт із Богом (Всевишнім, небесними

силами), висловлює свої сподівання, бажання й надії. За формою молитва монологічна, однак для неї характерні й діалогічні риси, оскільки віруючий Гончар знаходиться в постійному внутрішньому діалозі з Богом. Він просить у нього прощення, благословення, висловлює вдячність за милість Богу. “Глибинна діалогічність підтверджується тим, що у висловлюванні простежуються дві симетричні модусні сфери – сфера суб’єкта мовлення (“я”-сфера) і сфера адресата мовлення (“ти”-сфера). Актуалізація “ти”-сфери діалогізує висловлювання і сприяє створенню діалогічності мовленнєвого твору в цілому” [9, с. 110]. Жоден мовленнєвий акт не може здійснюватися, відбуватися без певної мети – у мові діє принцип мовної економії, при якому не виникає мовленнєвий акт з нульовою інтенцією і, відповідно, з нульовим зворотнім зв’язком. Як бачимо, в молитовному дискурсі є один адресат – Бог, і його комунікативна стратегія реалізується через звертання до нього. Тут же представлений і зворотній вектор реалізації комунікативної стратегії “людина – Бог”. Контактостановлююча стратегія актуалізується в основному за допомогою дієслівних одиниць: “*будьте*”, “*будь*”, “*просвіти*”, “*храни*”, “*прости*”, “*допоможи*”, “*захисти*”, “*благаю*”, “*врятуй*”, “*покарай*”, “*дай не здрибніти*”, “*умій прощати*” тощо.

Провідною в молитовному дискурсі Олеса Гончара є інтенція прохання. Зміст вербально виражених прохань різний, проте проаналізовані зразки дають нам підстави стверджувати, що це прохання “за себе” і прохання “за іншого”. Однак прохання “за іншого” певною мірою стосуються і самого адресанта, бо він молиться за тих, хто є для нього рідним, близьким, дорогим. Він представляє коло тих людей, для яких є необхідним саме те, про що Гончар просить у своїх молитвах. Зокрема:

а) *просить про поміч*: “*Б л а г а ю Б о г а , щ о б В і н о х о р о н я в С о б о р Д у ш П р и й д е ш н і х У к р а ї н с ь к и х п о к о л і н ь!*” [2, т. 3, с. 314]; “*Остається одна минута. Началось! Боже, допоможи нам! Гремит бой. Висота 358,1, котрою нам брать, вся в диму и в огне. Войско деловито работает, разговаривает на своем языке*” [2, т. 1, с. 54];

б) *просить порятунку*: “*Боже, врятуй нас! Сатанинське має відступити. Син Божий, думається мені, був екстрасенсом*

всемогутніх, унікальних можливостей” [2, т. 3, с. 331]; “*Боже, просвіти нас! Допоможи, Боже, повернути мені оту таку щирю, таку гарячу віру дитинства! Адже те, чого вчила бабуся, завжди зі мною. Правда її сильніша за всіх! Були блукання, були заблудження: каюсь! Але ж світлий Великдень завжди був у моїй душі!..*” [2, т. 3, с. 347]; “*І це ж тоді, коли біля нашої святої Софії кози паслися в бур’янах після татарських погромів і лише ледь-ледь сходила над Січчю зоря майбутньої свободи... Ні, не треба прикрашувати нам свою історію, нещаслива доля випала нам у віках, і це мусимо визнати. Інша річ, що духом своїм ми таки належимо Європі! Там наше коріння!.. І, може, справді ключ від майбутніх проблем континенту лежить у нашій українській кишені.... Будемо вірити. Будемо молити Бога, щоб відкрив нам дорогу до європейського дому! Бо тільки там Україна знайде свій порятунок, там – наша доля!..*” [2, т. 3, с. 355];

в) *просить оберігати, захищати, молитися*: “*Ви навчили мене з цієї мізерії життя вибрати те Головне, що зветься істиною, вічністю... Храни Вас Бог*” [2, т. 3, с. 347]; “*Страшенно скучаю за нею (Лесею). Хоч би вона була щаслива в житті. Боже, захисти...*” [2, т. 2, с. 144]; “*Шура приїхала. Дочка крізь напади забуття – просить: – тьотя Шура, помоліться за мене!.. Дощик пройшов. І стовп райдуги над Русанівкою... Може, щасливе знамення?*” [2, т. 2, с. 145];

г) *просить пробачення за провини*: “*За-чем и я еще призывал к убийству? Прости, господи, меня, великого твоего мученика. Не могу писать – я рыдаю, рыдаю за вас, люди, прекраснейшие и глупейшие создания нашей Божьей Земли! Мучусь, мучусь, за что мне такие мучения?*” [2, т. 1, с. 54]; “*Мати Божа, моя покровителька, прости мої гріхи і те, що не можу до кінця звільнитись від суєтного, буденного...*” [2, т. 3, с. 306];

г) *учить прощати*: “*Стільки було підтекстів, натяків, боягузливого єзуїтського каміння в мій город... А навколо нього наші лакізники, двоєдушники, що так жадібно рвуться до керівних стільців. Зникчемнілі, безпринципні люди, в яких уже нічого від письменника не зосталось... Гидко. Та хай. Навчись і їм прощати...*” [2, т. 2, с. 73]; “*Умій прощати! Це таки, мабуть, найвище мистецтво життя*” [2, т. 2, с. 538]; “*Я таки*

не злопам'ятний... Іноді ніхто б людину так не покарав, як покарає вона сама себе. **Тож умій прощати. Та ще в ці світлі дні, в дні Великодні!**” [2, т. 2, с. 335];

а) просить покарання: “Я думав, наші кремлівці просто невігласи (такими себе вдавали), а насправді вони – злочинці! І ніхто з них за державну брехню не сів на лаву підсудних... Царюють, як і раніш... **Боже, покарай душогубів! Порятуй нещасних дітей чорнобильських, безневинних... Тільки на небо надія!**” [2, т. 3, с. 352].

Усе вищезазначене дає нам підстави стверджувати, що оцінною домінантою в структурі молитовної стратегії виступає саме прохання. “Оцінювати, – за визначенням В. І. Карасика, – означає хвалити, засуджувати, критикувати, мотивувати, визначати місце об'єкта, оцінки на умовно оцінній шкалі, встановлювати ідеали” [6, с. 309]. Оцінна стратегія в молитовному дискурсі є однією з провідних і полягає в оцінці певних явищ, подій, фактів дійсності, визначенні їх суспільної значимості. Автор щоденників з приємністю:

а) славить Бога, Божу Матір, Різдво: “І хоч кругом злидні, купони, черги, безладь і хаос, та все ж оживає в душі й надія: є народ, є майбутність, якщо такою красою, такими щедрівками зустрічає Україна свій Новий рік.... Ніби до всього світу співають ці чисті дитячі голосочки, що так натхненно славлять Божу Матір, вітають Різдво...” [2, т. 3, с. 336]; “У палаці “Україна” – з'їзд КПУ (друга черга). Партократи змагаються в нападках на демократію. Павло (водій) каже, що згадували й мене, – якийсь миколаївський чмур осуджував... О, пігмеї! А з партії виходять тисячами, як сповіщає навіть Одинець <...> в “Правде”... Та на нападки чорних у мене вже виробляється імунітет. А от що Хмара припинив голодовку (друзі умовили) – це велика радість. **Слава Богу!**” [2, т. 3, с. 334];

б) дякує йому за всі добродійства: “**Спасибі за віру**” [2, т. 2, с. 586]; “І знову Конча повна солов'їного щебету, і душа моя оживає, і весь я відроджуюсь до життя. А думалось, що вже край... Ні, ні, раз є солов'ї – є життя, є смисл, є Сила Всевишня, є світ!” [2, т. 2, с. 187].

За змістовою й інтенційною спрямованістю всі молитви Олесь Гончара можна поділити на:

окличні: “**Боже, дай полегкість душі!**” [2, т. 3, с. 50]; “**Боже, скільки горя!..**” [2, т. 3, с. 95]; “**Чудом, тільки чудом може врятуватись людство! Боже всесильний, всесвітній, дай нам просвітлення, пощади нас, грішних...**” [2, т. 3, с. 378]; “**Стою зачарований перед тобою, Мати Природо. І хто пояснить мені сутність цієї гармонії, що єднає в єдність краплину роси, й промінчик сонця, і суцвіття вишневе... І душу мою! Ні, те, що я бачу, – від Бога, від Бога!**” [2, т. 2, с. 216];

прохальні: **Дай, Боже, вивершити “Собор”!** Хоча б нічого не сталося... А дух є, робота радує, все наче виростає само!” [2, т. 1, с. 410]; “**Боже, дай мені сили на все, що мене жде**” [2, т. 2, с. 31]; “**Всі висловлені думки президент гаряче підтримав. Дай Боже зреалізувати...**” [2, т. 3, с. 344];

питальні: “**Ніколи ще такі кількості важкої води не виходили з-під контролю людини, не тікали кудись у надра, в ті самі, що дають людству життя. Боже, хто допоможе нам?**” [2, т. 3, с. 108]; “**Зберегти хоч рештки рослинності, якою квітували колись наш південний п р а с т е п, Подніпров'я і навіть нижнє Поросся та Поорілля, – хто це зможе? Дай Боже сили стояти проти новітніх тамерланів**” [2, т. 2, с. 428];

наративно-вдячні: “**Ми в Гагрі, де так любив бувати Рильський. А ми й не знали. Цвіте алича. А в Києві зима. Вітер льодяний. А тут цвіте алича й повітря весняне. Рай. Рай земний. Спасибі Богу-творцеві**” [2, т. 2, с. 46];

хвалебно-вдячні: “**Скільки добрих людей зустрічалось на життєвому шляху. Дякую Богові! І на фронті мене уберіг, і в пеклі концитабірної Холодної гори, і щастя дружи подарував, і щастя творчості... Чисте й щире моє почуття вдячності Покровителіві Небесному й Пречистій Богоматері, заступниці запорізького війська...**” [2, т. 3, с. 368–369].

Як бачимо, мовний матеріал Гончарової молитви відзначається високою синтаксичною організацією, стилістичною якістю синтаксичних побудов. Отже, головна молитовна стратегія полягає насамперед у вираженні єдності людини з Богом.

Важливою рисою релігійного світосприймання автора щоденникових записів є символи (храм, ікона, молитва, собор і под.). Олесь Гончар використовує певні мовні засоби

впливу. Терміни й терміносполуки, властиві конфесійному мовленню (*рай, пекло, віра, любов, душа, Бог, Божа ласка, кара, мученик, апостол, вечірня відправа, празник, свято душі, духовна близькість* і под.), епітети, слова з переносним значенням (*великий мученик, рай земний, Бог-творець, сила небесна, Божа мати, Великдень, благовіст*).

Оцінний характер молитовного дискурсу виявляється у формуванні в людини не тільки міцних переконань і віри, але й у визначенні системи оцінок та цінностей. Цікавою, на наш погляд, є використання дієслівної наказової форми із заперечним значенням, яка створює своєрідну оцінну опозицію (*дай – не дай, не допусти*): **Боже, не дай, не допусти:** “*Може, випадково, а може, й справді так: не видно веселої Франції, мало усміхнених облич. Люди пробігають по вулицях заклопотані, зовсім невеселі. Невже тривоги за майбутнє поклали свій відбиток і на душі цих людей, на їхні обличчя? Боже, не допусти, щоб це було знищено, щоб вся оця казково-прекрасна Європа, яку ми бачили з літака повною весняних сил, виплеканою до останньої грядки, з гаями, тополями вздовж шляхів, з виселками трударів, – Боже, не дай, щоб все це було перетворено в скипіль, безплідний атомний шлак! Мене розбирає не професійна письменницька цікавість до цих людей, – я до них, незнайомих, почуваю любов. Ось жінка стоїть на колінах під величавим склепінням Нотр-Даму, в його барвистих вічних присмерках, – і, зацікавившись, схилившись на перило перед статуєю Божої Матері, молиться і плаче. За що вона молиться? Як і мене, може, якраз її сповнює тривога за майбутнє. Ось діти з щебетанням висипають з храму, я стою біля дверей, очікуючи, поки перейдуть, і серце мені щемить... Я так хотів би усім їм щастя*” [2, т. 1, с. 178].

Рушійною силою, відправною точкою молитовної стратегії є передусім своєрідний страх, відчуття безпорадності, неспроможності знайти вихід зі скрутного становища. Саме молитва допомагає Олесеві Гончару відчутти єдність із Богом, надає сили як духовної, так і фізичної, тілесної. Молитва окреслює його внутрішній психологічний стан і визначається:

а) відчуттям своєї безпорадності: **“Яке горе! Загинув Андрійко, син Коротичів – таке славне, розумне, гостре, шалене**

хлоп’я... Страшно уявити їхній стан, що там зараз у них... Боже, обережи їх в цей найтяжчий час!” [2, т. 2, с. 98]; **“Прекрасна дочка прекрасного народу – такою знають її в усіх кінцях країни і такою вона зостанеться для нащадків... А зараз лишається сподіватись тільки на чудо. Може, станеться воно? За це молимося”** [2, т. 2, с. 209]; **“Горе тяжке, найстрашніше: тяжко занедужала донька... Перед горем цим одразу поменшало все. Не просто ж донька – людина духовно близька, співзвучна, батькова улюбленичка... Натура справді тонка, поетична. Живем зараз тільки вірою, тільки надією”** [2, т. 2, с. 144];

б) передачею внутрішнього стану радості, блаженства: **“Неділя. Ранок сонячний. І на схилах уже... вишеньки цвітуть! Боже, яка краса! Яке щастя для душі...”** [2, т. 2, с. 112]; **“По знайомій стежці серед дубів іду, молюсь зеленому світу й небесам. Все таке – до смутку – прекрасне”** [2, т. 3, с. 102];

в) відчуттям сили і міцності душі і тіла: **“Йду мимо Володимирського собору. Чую – спів. Вечірня відправа. Зайшов. Яке видовище! Все ілюміновано, повно світла, багатющий живопис виступає ще виразніше, ніж удень. З глибини вівтаря, просто з небес йде, ступає по хмарі Богородиця з дітьми. Йде просто до людей. І хор, хор... Це велич. Візантія. Це здатне наснажувати дух. Спитав якусь жінку: – Який сьогодні празник? І вона відповіла тихим, добрим голосом: – Миколая... Людей повно, але без тісноти. Вони в атмосфері духовності...”** [2, т. 2, с. 371–372].

Отже, для молитовного дискурсу Олесь Гончара характерна емоційна наснага, художня досконалість слова, глибинна внутрішня культура й духовність. Характерними особливостями авторської концепції його молитовного слова є: а) пошук духовної опори у світогляді; б) провісні передбачення; в) сповідальне переосмислення пережитого.

Олесь Гончар, як зауважує М. Степаненко, був “криштално чистою людиною, людиною, котра понад усе цінувала Правду, убачала Бога саме в ній, а не в силі” [10, с. 12]. Молитовна тема в щоденникових записках Олесь Гончара входить у контекст його роздумів про природу релігійного світосприйняття. Саме християнська молитва єднає Гончара з Богом, додає фізичних і духовних сил проти злого і скріплює його в добрі: **“Спокійніше**

живеш, ніякі фінали не можуть застрашати, коли почуваєш, що хоч одна з-поміж написаного є річ, що жити їй, доки й народові, річ – нав'язана небом або, як сказали б колись, – боговдохновенна” [2, т. 2, с. 77]. Саме богонатхненне слово Олеся Гончара єднає віруючого з Богом. Гончар стверджує: “Велич молитви найперше в тому, що вона покїрна (сумирна)” [2, т. 2, с. 327]. Сакральне слово сприймається як абсолютна цінність, зокрема в проповідницькому закликіві, який звернений до всього людства: молись Богу! Для Олеся Гончара молитися – значить духом злучатися в любові з Богом і розмовляти з ним, бо: “Віруючі люди у випробах, які їм на долю дістались, і навіть у своїх стражданнях, вбачають ласку Божу!” [2, т. 3, с. 272].

Підсумовуючи, наголосимо, що оцінна стратегія характерна для тих жанрових зразків релігійного дискурсу, в яких людина звертається до Всевишнього, просить його про поміч і захист. Оцінна стратегія є додатковою в мовленнєвому жанрі молитви – людина віруюча, адресант оцінює речі, явища і події дійсності як позитивні і через це просить Бога послати йому благополуччя, здоров'я, любов тощо. Для того, щоб виразити через молитву те, що є для нього бажаним чи небажаним, благовісним чи не благовісним, корисним чи не корисним, Олень Гончар спочатку сам дає оцінку тому, про що буде просити в Бога. Оцінна стратегія є однією з рушійних механізмів творчої діяльності. “Хочу молитись за них, за прїйдешніх”, – стверджує він [2, т. 3, с. 95]. Це його особиста, внутрішня молитва, яка не підлягає аналізу.

Література

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови; [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К.; Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2004. – 518 с.
2. Гончар Олень Щоденники: у 3-х / О. Т. Гончар; [Упоряд., підгот. текстів, ілюстр. матеріалу В. Д. Гончар]. – К.: Веселка, 2002–2004. – Т. 1 (1943–1967). – 2002. – 455 с. Т. 2 (1968–1983). – 2003. – 607 с. Т. 3 (1984–1995). – 2004. – 606 с.
3. Карасик В. И. Культурне домінанты в языке / В. И. Карасик // Языковая личность: культурне концепты: Сб. науч. тр. – Волгоград; Архангельськ: Перемена, 1996. – С. 3–16.
4. Карасик В. И. О категориях дискурса / В. И. Карасик // Языковая личность: социолінгвістические и эмотивные аспекты: Сб. науч. тр. – Волгоград; Саратов: Перемена, 1998. – С. 185–197.
5. Карасик В. И. Религиозный дискурс / В. И. Карасик // Языковая личность: проблемы лингвокультурологии и функциональной семантики: Сб. науч. тр. – Волгоград: Перемена, 1999.
6. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик. – Волгоград: Перемена, 2002.
7. Кононенко В. И. Рідне слово / В. И. Кононенко. – К., 2001.
8. Космеда Т. Аксиологічні аспекти прагматолінгвістики / Т. Космеда. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2000. – 350 с.
9. Прохватилова О. А. Православная проповедь и молитва как феномен современной звучащей речи. – Волгоград: Изд-во Волгогр. гос. ун-та, 1999. – 364 с.
10. Степаненко М. И. Літературний простір “Щоденників” Олеся Гончара: монографія / М. И. Степаненко. – Полтава: ТОВ “АСМІ”, 2010. – 528 с.

Svitlana Ignatieva

THE AXIOLOGICAL STRATEGIES IN THE DISCOURSE OF PRAYER (at the core of Oles Honchar's diaries)

The article determines the axiological strategies and the tools for their implementation in Oles Honchar's discourse of prayer. The semantic and intentional direction of the prayer is singled out. The symmetric modus sphaeres of the subject of speech (“I”-domain) and the addressee / recipient of speech (“you”-sphere) are studied. The reverse vector of the implementation of communication strategies “A person – God” is presented.

Keywords: linguistic axiology, axiological strategies, discourse of prayer, the intention of the request, modus areas, axiological opposition, axiological dominants.

Светлана Игнатъева

ОЦЕНОЧНЫЕ СТРАТЕГИИ В МОЛИТВЕННОМ ДИСКУРСЕ (на материале дневниковых записей Олеся Гончара)

Определены оценочные стратегии, средства их реализации в молитвенном дискурсе Олеся Гончара. Выделена содержательная, а также интенциональная направленность молитвы. Прослежены симметрические модусные сферы – сфера субъекта речи (“я”-сфера) и сферу адресата речи (“ты”-сфера). Представлен обратный вектор реализации коммуникативной стратегии “человек – Бог”.

Ключевые слова: лингвоаксиология, оценочные стратегии, молитвенный дискурс, интенция просьбы, модусные сферы, аксиологическая оппозиция, оценочные доминанты.

Надійшла до редакції 24.05.2011 р.